

PRIKAZI

Antologijski opis Kašićeva opusa

(Bartol Kašić: *Izbor iz djela*, Stoljeća hrvatske književnosti, knj. 103.; priredila i transkribirala Darija Gabrić-Bagarić, Matica hrvatska, Zagreb, 2010.)

Krajem prošle godine u ediciji Matice hrvatske objavljen je *Izbor iz djela* Bartola Kašića. Knjiga koju je priredila Darija Gabrić-Bagarić sadržava predgovor, ljetopis Bartola Kašića, popis izdanja njegovih djela, važniju literaturu o Bartolu Kašiću te izbor autorovih tekstova kao glavni dio knjige. U izdanje je, iza autoričine napomene o tekstološkim načelima, uključen i tumač imena te pripadajući rječnik. Objavljujući odabrane odlomke Kašićevih hrvatskih tekstova u Matičinoj biblioteci *Stoljeća hrvatske književnosti*, Darija Gabrić-Bagarić uspjela je širem krugu čitatelja, kojima je Kašić poznatiji kao otac hrvatske gramatike, produbiti znanje o njegovu književnom opusu – originalnim pjesničkim i proznim djelima, proznim preradbama te prijevodima službenih crkvenih knjiga. »Cilj je prezentiranoga izbora predstaviti Kašića kao pisca i prevoditelja, najplodnijega hrvatskoga djelatnika katoličke obnove«, ističe prirediteljica u napomeni na kraju knjige.

Čitatelju ove knjige već će nakon prvih nekoliko stranica predgovora biti jasno da tako detaljnom prikazu cjelokupnoga Kašićeva stvaralaštva prethodi dugotrajno istraživanje i predani znanstveni rad koji se ne mjeri godinama već desetljećima. Svatko tko se ikada suočio s problemom prikupljanja teško dostupne građe starijih hrvatskih pisaca, znat će kako

je morao biti dug i neizvjestan put potrage za sačuvanim primjercima Kašićevih djela razasutih od samostanskih knjižnica do vatikanskih arhiva. Premda su tijekom 20. stoljeća, zaslugom istaknutih filologa, nerijetko stranih, objavljeni pretisci ili prvotisci odabranih Kašićevih djela, prirediteljica ovoga izdanja prednost daje načelu autentičnosti izvora te svoj izbor temelji na sačuvanim rukopisima (*Biblija*, *Venefrida*) i izdanjima objavljenim za vrijeme autorova života.

Zbirka tekstova počinje odlomcima iz Kašićeva prijevoda Biblije, nastavlja se liturgijskim tekstovima, didaktičkim i katehetskim djelima, lirikom prijevodnom i originalnom, u knjizi je cijela Kašićeva drama *Venefrida*, izbor iz hagiografskih djela, izbor iz Kašićevih posveta te predgovor *Ritualu rimskom*. Kašićevi tekstovi, okupljeni na jednom mjestu i prvi put objavljeni u suvremenoj transkripciji postali su time ne samo dostupnijima za temeljna istraživanja nego i lakše razumljivima čitateljima bez posebne filološke naobrazbe.

Svojim izborom Darija Gabrić-Bagarić omogućila nam je da uspoređujemo odlike žanrovski raznorodnih Kašićevih književnih djela nastalih u razdoblju od tri desetljeća te da uočimo sličnosti i razlike u njihovim jezično-stilskim obilježjima. Predgovor izdanja donosi autoričine spoznaje o tome da se na razini morfologije »Kašić uklapa u prosjek XVII. stoljeća, odnosno prihvaća uporabnu normu tipičnu za ostvaraje nabožne književnosti. Međutim, plan jezične nadgradnje (leksik i sintaksa) izravno ovisi o tipu teksta, prvenstveno u odnosu na podjelu prijevod – preradba – originalno djelo, ovisi i o žan-

ru – liturgijski, obredni, katehetski, hagiografski, i o izričaju – poezija ili proza».

Odabir tekstova omogućuje i razumijevanje dijakronijskoga luka hrvatskoga književnojezičnoga razvoja. Odlomke najstarijega hrvatskoga cjelovitoga prijevoda Biblije sada lako možemo uspoređivati s kasnijim i najnovijim prijevodima Svetoga pisma te uočiti obilježja jednog tipa hrvatskoga književnoga izraza u vremenskom protegu od četiri stotine godina. Izbor Kašićeva prijevoda psalama ili Kempenčeva *De imitatione Christi* omogućuje usporedbe druge naravi. Njegove prevoditeljske postupke možemo uspoređivati s Vetranovićevim, Đurđevićevim ili Gundulićevim prepjevima psalama kao i Marulićevim prijevodom spomenutoga Kempenčeva djela.

Stihovana drama *Venefrida* kao »rijeđak primjerak hrvatske isusovačke drame« objavljena je u cjelini. Poglavlje hagiografskih tekstova otvara prostor za usporedbu toga spjeva sa sadržajno povezanim, ali žanrovski različitim Kašićevim tekstom o životu svete Venefride u djelu *Perivoj od djevtva*. U posljednji je odjeljak prirediteljica uvrstila Kašićeve predgovore i posvete kako bi pokazala sadržajnu i jezičnu raznolikost toga važnoga dijela Kašićeva opusa.

Darija Gabrić-Bagarić napisala je opsežan predgovor o životu i djelu Bartola Kašića. Podijelivši svoju studiju na poglavlja *Životopis, Pisac prve gramatike hrvatskoga jezika, O nazivu i tipu jezika u gramatici i djelima Bartola Kašića* te *Kašićeva književna djela i njihova jezično-stilska obilježja*, autorica je obuhvatila sve aspekte Kašićeva stvaralaštva. Upoznaje nas s relevantnim činjenicama o okolnostima u kojima su njegova

djela nastajala, o istovrsnim suvremenim djelima drugih hrvatskih i europskih autora te o hrvatskoj tradiciji na koju se Kašić kao književnik naslanja. Kada govori o pojedinim književnim žanrovima, autorica donosi i vrijedna zapažanja o jezičnim obilježjima Kašićevih tekstova, uvođeći tako čitatelje u tijekove hrvatskoga književnojezičnoga razvoja.

Nakon kratkoga prikaza Kašićeva životopisa predgovor se nastavlja osvrtom na prvu hrvatsku gramatiku. Objasnivši njezin sadržaj i strukturnu povezanost s onodobnim latinskim gramatikama, autorica ističe da izvore Kašićeva opisa hrvatskoga jezika treba tražiti i u književnim tekstovima njegovih prethodnika i suvremenika: »Sasvim je razvidno da Kašić nije preslikao ni jedan konkretan govor, nego odslikava štokavsko-čakavski prosek kakav živi u hrvatskom književnom stvaralaštvu.«

Žanrovskoj i jezičnoj raščlambi književnih djela prethodi poglavlje *O nazivu i tipu jezika u gramatici i djelima Bartola Kašića*. Autorica razrješava nejasnoće oko različitih naziva za *ilirske* idiome u Kašićevim djelima tumačeći da naziv *dalmatinski* pokriva čakavsko narječje, a *bosanski* i *dubrovački* štokavsko, uz pretpostavku da *bosanski* razumijeva ikavicu, a *dubrovački* (i)jekavicu.

Najopširnije poglavlje u predgovoru – *Kašićeva književna djela i njihova jezično-stilska obilježja* – donosi važne spoznaje o Kašićevu književnom stvaranju koje dosad nije bilo predmetom detaljnijega znanstvenoga istraživanja.

Na primjeru Kašićevih lirskih ostvarenja prikazan je odnos između originala i prijevoda ili preradbe. S obzirom na činjenicu da je Kašić tri puta prevodio psal-

me, Gabrić-Bagarić upozorava na različit autorov pristup s obzirom na tip teksta u koji je psalam uključen te uvjerljivo pokazuje da je »različito pristupao psalmu kao predlošku za poetsku preradbu, a različito psalmu u funkciji bogoslužnoga teksta«.

U poglavlju o lirici autorica Kašića predstavlja i kao dramskoga pisca te nas upoznaje sa svojim zapažanjima o njegovoj tragediji *Sveta Venefrida*. Promatrajući to djelo u širem jezičnopovijesnom i literarnom kontekstu, zaključuje da Kašić »izborom izraznih sredstava uspostavlja vezu između jezičnostilskih obilježja dubrovačke svjetovne (renesansne i barokne) i protureformatorske nabožne književnosti, točnije vlastito stvaralaštvo gradi na pjesničkoj baštini«.

U hagiografskim tekstovima Bartola Kašića potvrđena su očekivana obilježja žanra, ali i razlučeni stilski postupci preuzeti iz predložaka od onih tipičnih za hrvatsku pripovjedačku tradiciju.

Osobitu je pozornost autorica posvetila Kašićevim prijevodima *Rituala rimskog* i *Biblije*, upozoravajući na njihovu važnost za konstituiranje književnoga jezika na štokavskoj osnovici. Značajkom filološkom analizom Darija Gabrić-Bagarić ustanovila je da jezik *Rituala rimskoga* predstavlja neku vrstu presjeka sinkronijske jezične situacije i hrvatske jezične baštine. U svom najvažnijem prevoditeljskom pothvatu, prijevodu Svetoga pisma, »Kašić je ostvario kontinuitet jednoga tipa književnoga idioma, koji je prethodnica suvremenoga hrvatskoga književnoga jezika« – ističe autorica.

U predstavljanju tzv. uvodnih tekstova Gabrić-Bagarić posebnu važnost daje predgovoru *Ritualu rimskom*, tekstu »nezobila-

znom za shvaćanje Kašićeve jezične i grafijske reforme« te ga naziva prvim teorijskim tekstom hrvatskoga jezikoslovlja.

Na kraju predgovora autorica se osvrtiće i na Kašićevu autobiografiju pisanu latinskim jezikom, upozoravajući na važnost toga djela jer je »začetak autobiografskoga žanra u hrvatskim okvirima«.

Darija Gabrić-Bagarić svojim je izborom žanrovski raznovrsnih tekstova i utvrđivanjem njihovih jezičnih, stilskih i književnih značajki dala prvu zaokruženu i cjelovitu prosudbu književnoga, jezikoslovnoga i prevoditeljskoga rada Bartola Kašića, središnje osobe hrvatske pisane kulture 17. stoljeća.

Sanja Perić Gavrančić